

Sanja Barić, stručnjakinja za ustavno pravo i profesorica na riječkom Pravnom fakultetu: “Postojeća zakonska regulacija ne štiti dovoljno kvalitetno trajnost, dostupnost i kvalitetu opskrbe vodom. Uopće nije jasno kolika je to najmanja količina, a ni kako je osigurati u slučajevima kada pojedino kućanstvo nije u mogućnosti plaćati. RH je prva država u EU po količini izvora vode po per capita stanovniku. Ako svoje prirodno blago ne zaštitimo, nismo zavrijedili da se nazivamo racionalnim bićima. Koliko nam se još katastrofa treba dogoditi da shvatimo o čemu je tu riječ?”

Nedavno je na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Rijeci održan skup Pravo na vodu kao temeljno ljudsko pravo? na kojem se govorilo o mogućnostima i potrebi uvrštenja vode kao javnog dobra i ljudskog prava u Ustav RH. O tome za H-Alter govori stručnjakinja za ustavno pravo i profesorica na Riječkom Pravnom fakultetu Sanja Barić.

Zašto bi vodu trebalo konstitucionalizirati?

Konstitucionalizacija tj. upisivanje prava na vodu u Ustav RH bitna je iz nekoliko razloga. Prvo, radi se o temeljnom ljudskom pravu. Ono je već nekoliko desetljeća spominjano u odlukama i mišljenja raznih tijela na međunarodnoj razini – npr. Europski sud za ljudska prava, Interamerički sud za ljudska prava, Afrička komisija za prava naroda i ljudska prava, itd. – kao pravo koje je sadržano u drugim ljudskim pravima – npr. pravu na život, zabranu mučenja, pravo na rad, ljudsko dostojanstvo i sl. Prvi put je priznato kao samostalno ljudsko pravo rezolucijom Opće skupštine br. 64/292 od 28/7/2010 te ponovo verificirano rezolucijama br. 68/157 od 18/12/2013 i br. 70/169 od 17/12/2015.

Što sve uključuje pravo na vodu?

Govorimo o pravu na vodu za piće, za pripremu hrane te sanitarnu uporabu i to u minimalnim, ali fizički i financijskim dostupnim količinama. Vodu bi trebalo konstitucionalizirati i zato što postojeća zakonska regulacija ne štiti dovoljno kvalitetno trajnost, dostupnost i kvalitetu opskrbe vodom za gore navedene potrebe. Recimo, uopće nije jasno kolika je to najmanja količina, a ni kako je osigurati u slučajevima kada pojedino kućanstvo nije u mogućnosti plaćati.

Dodatno je zamislivo da se promjenama zakona krene u privatizaciju usluge. To se primjerice dogodilo u gradovima Berlinu, Stuttgartu i Kielu, gdje se s vremenom ovakva odluka pokazalo lošim rješenjem pa su sva tri grada u postupku “renacionalizacije” usluge vodoopskrbe. Treći je razlog vrlo važno podvući: RH je prva država u EU po količini izvora vode po per capita stanovniku. Ako svoje prirodno blago ne zaštitimo, nismo zavrijedili da se nazivamo racionalnim bićima.

Koje su prepreke i na što treba paziti kod zakonske regulacije?

Međunarodno pravo prepoznaje pravo na vodu kao ljudsko pravo zbog čijeg ostvarenja je

moguće ograničiti tržišne i poduzetničke slobode. To je polazna točka promišljanja zakonske regulacije. Puno je elemenata koje valja uzeti u obzir. Glavno je voditi računa o cilju: trajna, stabilna i svima dostupna opskrba zdravom i sigurnom vodom za piće, pripremu hrane i sanitarije.

Ovo su usluge koje zahtijevaju ograničenje poduzetništva, dok se opskrba vodom za industrijske ili poljoprivredne potrebe, u načelu, može prepustiti slobodnom tržištu. Dakle, minimalne i svima dostupne količine vode za tako definirane potrebe postavlja pitanje kvalitete opskrbe, kakvoću vode, cijene te osiguranje minimalnih količina. Nimalo nije lako osigurati sve navedeno, posebno ako shvatimo da bi ovo trebalo biti zadaća javnopravnih isporučitelja, odnosno poduzeća u vlasništvu jedinica lokalne ili regionalne zajednice te, supsidijarno, države.

Ovdje bi valjalo razmotriti iskustva iz nama susjedne Slovenije, prve države u EU koja je konstitucionalizirala pravo na vodu i to 17.11.2016. Osim toga, u RH veliki je postotak gubitaka vode u postojećim distribucijskim mrežama, radi se o postotcima između 40 i 60 posto, ovisno o regiji.

Uz Sloveniju kao pozitivan primjer, kakva su još iskustva drugih zemalja?

Postoje države s tradicionalnim načinom organiziranja vodoopskrbe putem privatnih poduzeća, poput SAD-a, Velike Britanije i Francuske. Države Latinske Amerike te afričke države, a i Indija i Šri Lanka, bile su prisiljene zatražiti pomoć privatnog kapitala radi osiguravanja vodoopskrbe, no sve su se teško opekle.

Logika tržišta je logika zarade, a kapital tako definiran ne vodi računa o esencijalnoj potrebi svakog ljudskog bića za vodom, bez obzira na kupovnu moć. Slovenija je to uspješno prepoznala i odgovarajući pravni stručnjaci uspjeli su uvjeriti politiku. Zašto bismo si mi dozvolili pasivnost oko ovog pitanja? Moje je mišljenje da šutnja i nedjelovanje predstavlja prvorazrednu, a dugoročno i opasnu, glupost.

Koji bi bio prvi korak prema konstitucionalizaciji vode u Hrvatskoj?

Prvi korak je postojanje političke volje. Dakle, radi se o klasičnoj aktivnosti lobiranja i osvješćivanja. U tom smislu, važno je organizirati javne rasprave, uključivati saborske zastupnike i motivirati javnost na djelovanje. Koliko nam se još katastrofa treba dogoditi da shvatimo o čemu je tu riječ? U RH i danas ima kućanstava kojima nije dostupna javna vodoopskrba. Voda jest jedno od najvećih bogatstava RH i nema vremena za čekanje.

Izvor: h-alter.org